

Tudományos tartalmaink korszerű finanszírozása

Szemponatok a közpénzek célszerű felhasználásához

A 2024-es Tokaji Írótábor szervezőitől meghívást kaptam *A tudományos könyvkiadás jövője és a kultúrafinanszírozás intézményi háttere* című kerekasztal-beszélgetésre. A kultúrafinanszírozással kapcsolatos általánosabb jellegű gondolataimat – a kerekasztal témájából adódóan – elsősorban a tudományos eredmények közzétételére vonatkozó példákkal illusztráltam. A Magyar Művészeti Akadémia (MMA) főtitkáraként köztestületünknek a téma szempontjából releváns törekvéseire is kitértem. A finanszírozás kérdése szükségképpen összekapcsolódott az írótábor fő témakörével, ami szintén szóba került. Az alábbiakban e tokaji kerekasztal nyomán ismertetek néhány alapvetőnek tartott tézist és említésre méltó jó gyakorlatot.

Mit és miért érdemes finanszírozni

A tudományos publikációk célja – az ismeretterjesztés mellett – a tudományos diskurzusra való bekapcsolódás, annak hatékony formálása. Ennek logikus következményeként az egyetemi, akadémiai karrierépítés fontos mérőszámai – a „ranglétrán” való továbbjutás előfeltételeiként – ezt a hatást igyekeznek egzaktul összehasonlíthatóvá tenni úgynevezett tudományometriai mutatók nemzetközi szabályozásával (például Hirsch-index, impakt faktor) vagy éppen a magyar szerzők publikációira vonatkozó hivatkozások, idézetek transzparens közzétételével, ami közel egy évtizede a Magyar Tudományos Akadémia (MTA) által kialakított és működtetett Magyar Tudományos Művek Tára (MTMT2). A tudományos diskurzusra befolyásolásának, a konszenzusos vagy domináns álláspontok alakításának fontosságát a művészetek területén sem kell különösebben magyarázni. Elegendő, ha a sokat emlegetett kanonizálásra, a kánon formálására gondolunk: az a műalkotás, művészi teljesítmény pályázhat jó eséllyel az elismertséget reprezentáló, nagybetűs „Kanonba” való bekerülésre, amiről tudományos, értelmező diskurzus alakul ki, minőségi, egymásra reflektáló szakmai publikációk formájában.

E kiindulásul szolgáló megállapítás háttereként érdemes felvillantani korunk egyik alapvető fontosságú új tudományozásociológiai jelenségét. Mára már nemcsak a fiata-

lab generáció és nemcsak a tudományos kérdések iránt érdeklődők, de maguk a tudomány művelői is könyvtárak, levéltárak és közgyűjtemények helyett (vagy mellett) egyre inkább a világhálón tájékozódnak kutatásuk anyaggyűjtő fázisában. Ennek oka nem csupán a „homo comforticus”, a kényelemszeretet és a mozgáshiányos életmód terjedése, hanem – amint arra alább még visszatérünk – ennek az újfajta ismeretszerzésnek a mind hatékonyabbá válása a hagyományos anyaggyűjtéshez képest. Az egyre erősödő tendenciából következő tanulság egyértelmű: nagy hagyományú, komoly presztízsű szakfolyóiratainknak és tudományos kiadóinknak a nyomtatott megjelenés mellett – vagy helyett – elektronikus tartalmakat kell előállítaniuk, amelyeket a világhálón elérhetővé kell tenni. Tehát az elektronikus formátumok (e-book, Open Access, online folyóirat stb.) térnyerését nem a nyomdaköltségek drasztikus emelkedése által előállt „kényszermegoldásnak” kell tekinteni, hanem a távlatos építkezés fontos, nélkülözhetetlen elemének. Enélkül elképzelhetetlen akár már a közeljövő nemzetközi tudományosságában való aktív részvételünk, ennek hiányában nem is álmodhatunk arról, hogy a magyar tudományos és művészeti eredmények megjelenjenek az úgynevezett információs szupersztrádán, amelynek a „forgalma” és hatása évről évre megsokszorozódik. E megállapítás a finanszírozás szempontjából sem lehet közömbös.

Érdemes azzal is számot vetnünk, hogy a legutóbbi évek egyik meghatározó technológiai innovációja régóta várt lehetőséggel kecsegteti a magyar tudományosságot. Nemzedékek keseregtek nyelvi elszigeteltségünk miatt, ami, úgy mond, megakadályozta, hogy magyarul publikáló legkiválóbb elméink eredményei országhatárainkon túl is méltó elismerésben részesülhessenek. A váratlanul gyors fejlődést mutató mesterséges intelligencia viszont immár nemcsak egyre hatékonyabban keres a világhálóra, különböző digitális adatbázisokba feltöltött mind gazdagabb információtengerben, hanem emellett egyre ügyesebben fordít is, korábban nem remélt átjárást biztosítva a különböző nyelvű elektronikus tartalmak között. Azaz nyelvi elszigeteltségünk történelmi léptékű hátránya jelentősen csökkenhet a közeli jövőben, feltéve, hogy a magyar tu-

dományos eredmények, publikációk megfelelő formában kerülnek fel a világhálóra. Divatos kifejezéssel élve: számkunkra ez a valódi konnektivitás egyik előfeltétele, illetve biztosítéka a nemzetközi, sőt interkontinentális kulturális – tudományos és művészeti – térben.

Hogyan érdemes finanszírozni

A „mit és miért” kérdésre adott válaszból egyértelmű következtetések adódnak a közpénzek hatékony és korszerű felhasználására vonatkozóan. Elsőként leszögezhető: a tudományos eredmények közzétételét azzal a feltétellel érdemes finanszírozni, hogy azok ne csak nyomtatott formában, hanem digitális formátumban is rendelkezésre álljanak. Jó példaként említhetők a Nemzeti Kulturális Alap (NKA) folyóirat-támogatásai, amelyek kötelező kritériumként írják elő a nyomtatott sajtótermék print változatának online archiválását és ingyenes hozzáférhetővé tételét többek között az Országos Széchényi Könyvtár Elektronikus Periodika Adatbázisában (OSZKEPA). Hasonló szemléletet tükröznek az NKA Szépirodalom Kollégiumának folyóirat-támogatási pályázatai, ahol évek óta nagyságrendileg azonos keretösszeget szánunk a print és az online periodikák támogatására, vagy a Színházművészet Kollégiuma, amely jelentősen nagyobb összeget juttat a szélesebb elérést biztosító online lapok számára, mint a költségesen előállítható és nehezen disszeminálható nyomtatott periodikáknak. Ez a szemlélet azonban messze nem általános a hazai támogatási gyakorlatban, önkritikusan kell megállapítani, hogy egyelőre az MMA praxisában sem.

Második következtetés: ösztönözni kell olyan világhálón elérhető közgyűjtemények, illetve a köz számára megnyitott magángyűjtemények eddiginél gyorsabb ütemű és szélesebb merítésű bővítését, amelyekben elhelyezhetők a létrehozott e-tartalmak. A tudományos közlemények és a szépirodalom szempontjából releváns legkorábbi hazai fejlesztések közül ilyen szövegtárként említhető az Országos Széchényi Könyvtár Digitális Könyvtára (OSZKDK), amelynek további bővülését 2022 óta Közép-Európa legkorszerűbb és legnagyobb kapacitású Digitalizáló Központjának infrastruktúrája segíti, vagy az alkotók anyagi támogatását, a jogszerű digitális felhasználást és a művek szabad hozzáférését egyaránt szolgáló Digitális Irodalmi Akadémia (DIA), amely ma már a Petőfi Irodalmi Múzeum alá tartozik. Természetesen az sem mellékes a további – akár kutatási célú – felhasználás szempontjából, hogy ezek a szövegek milyen formátumban állnak rendelkezésre, mennyire alkalmasak a mesterséges intelligencia „táplálására”. A hazai fejlesztések közül előremutató példa a HUN-REN keretei között nemrég indított, Tudomány a Magyar Nyelvért Nemzeti Program

2. alprogramja, amely nyelvtechnológiai eszközökkel teszi hatékonyabban kutathatóvá az MTA Könyvtár REAL repositóriumának teljes anyagát.

Indokolt, hogy az MMA főtítkáráként ezen a ponton rövid említést tegyünk a művészetek hazai reprezentációjáról. A szépirodalomhoz képest a többi művészeti ágban nagy elmaradás tapasztalható. A különböző művészeti területeket gondozó nemzeti intézmények gyűjteménydigitalizálási programjának felgyorsítását, egységes rendszerbe illesztését, „a teljes magyar kulturális örökség világhálóra költözését” legutóbb Csák János kultúráért és innovációért felelős miniszter hirdette meg, ám mandátuma rövidnek bizonyult az érdemi előrelépéshez e nagyszabású vállalkozás terén. A 2010-es évek első fele óta magas művészi minőséget képviselő és mennyiségileg is számottevő tartalmak elsősorban közgyűjteményi gyűjtőportálok részegységeiként jelennek meg. A Hungaricana Közgyűjteményi Portál több intézmény állományának részlegesen digitalizált adatbázisa, integrált keresőmotorral. A szöveges – levéltári és könyvtári – tartalmak dominanciája mellett „Képcsarnok” nem túl jelentős vizuális anyagot (többek között festményeket, grafikákat, kárpitokat), „Népzenei Gyűjteménye” hangzó anyagokat is tartalmaz. Hasonló kezdeményezés a Magyar Nemzeti Múzeum Országos Muzeológiai Módszertani és Információs Központja által működtetett aggregációs portál, amely digitális múzeumi rekordokat gyűjt metaadatokkal, tárgyleírásokkal és jó minőségű műtárgyfotókkal (MuseumMap). Piaci elven alapított projektként említhető a hasonló profilú MúzeumDigitár. Művészileg jelentős mozgóképes, illetve hanganyagok is találhatóak az OSZK Színháztörténeti és Zeneműtárában őrzött hangdokumentumokból válogató digitális „Hangtár”-gyűjteményben. Sokan ismerik a közszolgálati televízió és rádió digitalizált tárait, a Nemzeti Archívum aloldalaiként működő „Rádióarchívumot” vagy a Nemzeti Audiovizuális Archívum (NAVA) különböző filmválogatásait. A hangzó és képi gyűjtemények digitalizálásának és többszempontú kereshetővé tételének szép példájaként említhető még a Hagyományok Háza Folklor dokumentációs Könyvtár és Archívum részlege által gondozott, szintén több intézmény anyagát integráló digitális korpusz (folkloradatbazis.hu).

Harmadik stratégiai jelentőségű – és ennek megfelelően finanszírozandó – feladat a mesterséges intelligencián alapuló, fordításra is képes, nemzetközileg alkalmazott keresőprogramokat támogató magyar alrendszerek fejlesztése. Ennek egyik nélkülözhetetlen eleme a jelenleg HUN-REN (korábban MTA, majd ELKH) Nyelvtudományi Kutatóközpont Nyelvtechnológiai kutatócsoportjában a 90-es évek óta folyó nyelvmodell-fejlesztés (HILBERT, PULI-GPT-3SX), amely nemsokára már

tízmilliárd szóelemmel fog dolgozni a nyelvi modellek adatbázisaként fejlesztett korpusznak, a Magyar Nemzeti Szövegtárnak köszönhetően (MNSZ2). A kerekasztal fókuszától távolabbra mutató, de ebben az összefüggésben említést érdemlő szempont, hogy mivel a hagyományos szövegalapú ismeretszerzést napjainkban egyre inkább a vizuális információk dominanciája váltja fel, ezért rohamosan nő a képi keresőmodellek jelentősége. Ezen a téren nincs tudomásom a Nyelvtudományi Kutatóközpontban folyó fejlesztésekhez mérhető magyar eredményekről. Alighanem ugyanilyen lemaradás tapasztalható a – szöveges és zenei – hanganyagok feldolgozását segítő hazai komplex modellek tekintetében is.

Az ismertett gondolatmenet és példák alapján a közpénzek hatékony felhasználása tehát korántsem csupán azt jelenti, hogy a legtehetségesebb kutatók legérdekesebb eredményeinek megismertetése érdekében forrást kell biztosítani egyes kötetek és lapszámok előállítására. Ennél jóval messzebbre kell tekinteni, a hagyományos finanszírozási modellekhez képest új összefüggésekben kell gondolkodni. Tudatos stratégiába illeszkedő, a jelen innovációit és a jövő prognosztizálható változásait figyelembe vevő, a tudományos és kiadói ökoszisztéma egymásra épülő területeit átfogó, távlatos és kiszámítható –

minisztériumi-ágazati, illetve azt kiegészítő közhasznú alapítványi – támogatási rendszerre van szükség, valamint további potenciális források bevonását ösztönző jogi környezetre.

Mit és hogyan finanszíroz az MMA

Az MMA elnöksége korunk említett új jelenségeivel számot vetve három kiemelt területen szorgalmaz korszerű megújulást az Akadémia intézménycsaládjában: az akadémikusi életművek adatbázis-jellegű feldolgozásában, az MMA Kiadó kiadványainak e-formátumú közzétételében, valamint a jogelőd intézményektől átvett, egyedülálló építészeti és műemléki gyűjtemények digitalizálása révén.

A köztestület 2011-es megalakulása után honlapot hozott létre akadémikusai bemutatására (mmakademia.hu). A honlap HTML-formátumú, ezért csak korlátozottan kereshető szöveges tartalmak – tematikus szakmai életrajz, életutat bemutató esszé, bibliográfia – mellett némi képi illusztrációt és az MMA által készített rövidebb videófelvételeket vonultat fel. 2022-ben megtörtént a honlapon található információk frissítése, bővítése, majd kezdetét vette az életutak és művészi alkotások digitális adatbázisba rendezése. A fejlesztés kiemelt célja, hogy a Java

Könyvtár és
digitalizáció,
illusztráció,
2024
© Pixabay

programozási nyelv és összetett metaadatolás révén alkalmas legyen más adatbázisokkal való összekapcsolásra, és kompatibilissé váljon a legelterjedtebb nemzetközi keresőprogramokkal. A köztestület jellegéből adódó egyedülálló kihívás, hogy miként lehet egységes rendszerbe integrálni a különböző művészeti ágakat reprezentáló tárgyalkotó és előadóművészi teljesítményeket, azaz szövegalapú, zenei, képi és audiovizuális tartalmakat. Az adatbázis feltöltésével párhuzamosan megkezdődött egy erre épülő, új struktúrájú honlap kialakítása is (az OPUS).

Az MMA Kiadója 2018 óta évi harminc-negyven nyomtatott könyv megjelenítésével igyekszik eleget tenni értékmentő, értékközvetítő feladatainak. E kiadványok közül 2023 óta százharmincöt kötet PDF-formátumban immár elérhetővé vált az előfizetéssel, illetve közkönyvtárak hálózatán keresztül böngészhető Szakkiadók Társulása adatbázisportálon (szaktars.hu), amely az Arcanum Digitális Tudománytár része. Az informatikai fejlődéssel számot vetve az MMA Kiadó 2024-ben végre elkészítette első kilenc e-könyvét Szilágyi István és Cs. Szabó László korábban megjelentetett köteteiből válogatva. A Kiadó új vezetése a továbbiakban nagyobb hangsúlyt fog helyezni kiadványainak elektronikus formában történő közreadására. Ebben a kontextusban külön kiemelhető, hogy az MMA művészetelméleti periodikája – amely szintén a Kiadó gondozásában jelenik meg – print verziója mellett bárki számára hozzáférhető online formában is (magyar-muveszet.hu).

Az MMA intézménycsaládjában a Magyar Építészeti Múzeum és Műemlékvédelmi Dokumentációs Központ (MÉM MDK) rendelkezik jelentős gyűjteménnyel a Forster Gyula Nemzeti Örökségvédelmi és Vagyongazdálkodási Központ jogutódjaként. A múzeumi gyűjtemény, tudományos irattár, fotótár, tervtár és könyvtár korszerű feldolgozásának a Magyar Építészeti Központ és Múzeum tervezési fázisban levő beruházása is aktualitást ad. Szintén ösztönzően hat az új lendületet kapott országos műemléki topográfiai projekt, amelynek célja épített örökségünknek eddig nem látott adatgazdagságú számbavétele. Az intézményi gyűjtemény digitális feldolgozottsága jelenleg tizenhét százalékosra tehető. A MÉM MDK az új kihívásokkal számot vetve nemzetközi közbeszerzési eljárást indított egy korszerű gyűjteménykezelő rendszer kifejlesztésére, ami szándékunk szerint mind a digitalizált gyűjteményeket, mind a topográfiai adatbázist képes lesz integrálni.

E fejlesztések célja, hogy az akadémiai adatbázisban és a Kiadó termékeiben megjelenített kiemelkedő művészi teljesítmények, valamint a közgyűjteményben őrzött dokumentumok a világhálón is elérhetőek legyenek mind a hazai, mind a külföldi kutatók – valamint a szélesebb közvélemény – számára, és így könnyebben váljanak ré-

szévé a tudományos diskurzusnak, a folyamatosan alakuló művészi kánon(ok)nak, illetve a nemzeti kultúránk jövőjét alakító közbeszédnek.

Szabadság és autonómia a hazai kultúrafinanszírozás tükrében

A kultúrafinanszírozás kérdése elválaszthatatlan a Tokaji Írótabor központi témájától, mottójától, ami a „szabadság és autonómia” volt. A továbbiakban ehhez a kérdéskörhöz tesztek néhány észrevételt, egyúttal az MMA szerepét is kontextusba helyezve.

A magyar kulturális piac korlátozott méretéből és a hazai gazdasági szereplők kulturális termékekkel kapcsolatos sajnálatos motivációhiányából következően a tudományos és művészeti ökoszisztéma eddig tárgyalt „nagy rendszereinek” fejlesztése – csakúgy, mint a kulturális intézmények fenntartása – elsősorban állami, ágazati, miniszteriális feladat. Az egyes kulturális „termékek” létrejöttében szintén kiemelt szerepe van a közpénzeknek. Ezért is alapvető kérdés, hogy kik és milyen szempontok alapján döntenek a kultúra finanszírozására szánt forrásokról.

Hatékony és kiszámítható állami, minisztériumi finanszírozás kizárólag stratégiai szemléletű és objektív, azaz mérhető kritériumokon alapuló feltételrendszerek mentén képzelhető el. A tudományos kiadványok példájánál maradván: kiadók, kiadványsorozatok és folyóirat-szerkesztőségek támogatásánál többek között a megjelentetett szerzők tudományos fokozata, a citációs index, az eladott példányszám, az online elérések vagy letöltések száma tekinthető objektív adatnak, ezen túl elvárható és ellenőrizhető, mondjuk, az e-formátum megléte, a remittenda hasznosulása, a kiadványok későbbi ingyenes elérhetővé tétele, továbbá tudománypolitikai preferencia lehet például az idegen nyelvű megjelentetés, a hiány- vagy stratégiai témák preferálása, fiatal, új szerzők publikálásának elősegítése. Az állami támogatások elosztásának értelemszerűen nemcsak a tudományos kiadványok esetében, hanem a kultúra más területein is ehhez hasonló kritériumok szerint kell működnie. Természetesen legitim igény, hogy a legtöbb szavazatot szerzett, tehát legnagyobb támogatottságú pártok értékpreferenciái megjelenjenek a kormány – praktikusán a kulturális tárca – finanszírozási gyakorlatában, de az ilyen típusú ideológiai, politikai, tartalmi szempontoknak egy rendszerszemléletű modellben az úgynevezett miniszteri, illetve államtitkári keretből történő támogatásoknál lehet létjogosultsága, nem a támogatási rendszer teljes spektrumában.

Mivel Magyarországon az egyes kulturális termékek létrejötte is nehezen képzelhető el közpénzek bevonása nélkül, fontos kérdés, hogy a kvantitatív adatokkal kevés-

bé mérhető minőségi szempontok, azaz a tudományos, illetve esztétikai értékek hogyan érvényesíthetők a finanszírozási rendszerben. E kvalitatív kritériumok megítélése nem lehet közvetlen miniszteriális feladat, hiszen a politikusok vagy a minisztériumi köztisztviselők képzettsége, szaktudása ezen a téren nem tekinthető evidensnek. Releváns tudással a szakmai testületek, kuratóriumok rendelkeznek, azok a grémiumok, amelyek delegált tagjai az adott tudományterület, illetve művészeti ág eminens szakértői, elismert képviselői. Ebből a szempontból van alapvető jelentősége a rendszerváltás egyik legfontosabb kultúrpolitikai vívmányának, a több mint harmincéves NKA szakkollégiumainak, a jövőre kétszáz éves MTA-nak, vagy az újraalapítása miatt nála jóval fiatalabb másik alkotmányos köztestületnek, az első évtizedén túljutva immár szintén háromszázhatvanöt főnyi akadémiával és közel ezer köztestületi taggal rendelkező MMA-nak, amely – az MTA mintájára – közfeladatai hatékonyabb ellátása érdekében tagozatai és bizottságai után kialakította országos és országhatárokon átnyúló regionális szervezetét is. Mind a delegálóknak, mind a neves grémiumokban döntéseket hozó tagoknak komoly felelőssége, hogy valóban a minőség, a szakmaiság és a kiválóság szempontjai érvényesüljenek ezen intézmények támogatási gyakorlatában. Mint ahogy a kulturális közalapítványok esetében is, amelyek egyik befolyásos vezetője nemrég minden művészi teljesítményt támogatandónak nyilvánított, „ami befér a magyar alkotmány értékhorizontjába”.

Autonómiáról érdemben akkor beszélhetünk, ha a közpénzek kiszámítható és értékelt elosztása mellett jelentős szerepet kap a kultúra magánforrásokból történő finanszírozása is. Ez utóbbinak két összetevője van: a gazdasági szféra szerepvállalása és a kultúrafogyasztó közönség pénztárcája.

A társadalmi felelősségvállalásként értelmezett hazai mecenatúra – régióink történelmi örökségeként, illetve jelenkori társadalmunk egyik súlyos kórtüneteként – gyakorlatilag elhanyagolható a tudományok és művészetek vonatkozásában, annak ellenére, hogy egy friss reprezentatív felmérés szerint a társadalom nyolcvankét százaléka komolyabb aktivitást várna ezen a téren a nagyvállalatoktól. Alig jobb a helyzet a szponzorációk tekintetében, főleg, ha a sporthoz, a labdajátékokhoz vagy akár a populáris kultúrához viszonyítjuk az úgynevezett magaskultúra támogatását. Ezért is tekintik sokan károsnak a társadalmi adókedvezmények beszűkítését, hiszen a TAO – az állami források kiegészítésén túl – hosszú távon érvényesülő szemléletformáló szerepet is betölthetett volna, kölcsönösen előnyös kapcsolatot teremtve a kulturális és gazdasági élet szereplői között. Alkalmam volt részt venni Csák János néhány Szimpózium Szalonján, amelyek pont ezt az attitűdöt lettek volna hivatottak erősíteni, a miniszter

ugyanis az angolszász világban megtapasztalt életerős mecenatúra meghonosítását kívánta velük elősegíteni. A gazdasági élet meghívott szereplőinek reakciója – diplomatikusan fogalmazva – legfeljebb mérsékelt optimizmusra adhat okot.

A kultúrafogyasztói finanszírozás – kulturális termékek árában, közösségi finanszírozásban stb. megjelenő – aránya nemzetközi összehasonlításban eleve alacsony volt Magyarországon, ráadásul az utóbbi években, főleg a koronavírus-járvány óta további visszaszorulása tapasztalható. Ez az egészségtelen arány egyrészt történelmi örökség, hiszen a szocialista ideológia szerint mindenkinek egyenlő hozzáférést kellett biztosítani a kulturális javakhoz, amit a gyakorlatban államilag dotált, nyomott jegyárral és könyvárakkal kívántak biztosítani. Másrészt az értelmiségi középosztály átalakulása, anyagi lehetőségeinek beszűkülése, a szabadidő eltöltésének generációváltáshoz (is) kapcsolódó változása az utóbbi években riasztó statisztikai adatokhoz vezetett. A hagyományos kultúrafogyasztás több mutató alapján kétharmadára vagy akár felére esett vissza a 2019-es számokhoz képest.

Mindez az állami fenntartású kulturális – elsősorban művészeti – intézmények tekintetében azt jelenti, hogy költségvetésükben a saját bevétel feltűnően alacsony, tipikusan öt-husz százalék. (Pozitív kivételként említhető a Szentendrei Szabadtéri Néprajzi Múzeum és a Budapesti Operettszínház a maga huszonöt százalékos szponzori és jegybevitelével.) Tudomásom szerint az önkormányzati fenntartású intézményeknél sem jobb a helyzet. Mondani sem kell, hogy a magánfinanszírozás kirívóan alacsony aránya a művészeti és tudományos szféra művelőit és intézményeit fokozottan kiszolgáltatottá teszi a politikumnak, a közhatalomnak, még abban az esetben is, ha a hatalom önkorlátozó módon viszonyul a közpénzek elosztásához. Olyan strukturális anomáliák ezek, amelyek a szabadság és autonómia szempontjából is elgondolkodtatók. Korrekciójuk több kormányzati cikluson átnyúló, távlatos finanszírozási politikán túl számos társadalmi és gazdasági tényező megváltozását is feltételezi, feltételezné.

Visszatérve kiindulási pontunkhoz: amint a fentiekből kitűnik, korántsem véletlen, hogy írásom címében könyvek és folyóiratok említése helyett a tágabb jelentésű – formátumtól független – „tartalom” szót használtam. Eljött az ideje, hogy kézenfekvőnek tűnő alapfogalmainkat is újra-gondoljuk, ha tudományos és művészi eredményeinkkel versenyben akarunk maradni az új távlatokat nyitó technológiákra épülő információs forradalomban, a gyökereken átalakuló civilizációs paradigmák korában. Távlatos közpolitika, szakmai összefogás, társadalmi szemléletváltás és fokozottabb gazdasági szerepvállalás nélkül aligha lesz esélyünk a sikerre.